

УДК 070:32(=161.2:1-87):82-92.09 Л. Ребет

ПОЛІТИЧНА ПУБЛІЦИСТИКА ЛЕВА РОМАНА РЕБЕТА: ОСТАННІ АКОРДИ

Юлія Присяжна-Гапченко

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті досліджуються останні прижиттєві публікації відомого українського політика на еміграції, талановитого журналіста і редактора, вченого Лева Романа Ребета (3.03.1912–12.10.1957) «Змисл держави», «Україна під знаком святкування 40-річчя большевицької революції», «Хрущов у ролі захисника України», а також студія «Походження українців, росіян і білорусів у світлі сучасних советських теорій». Автор різнобічно аналізує зміст статей, звертаючи особливу увагу на засоби аргументації. Для глибшого розуміння авторських позицій і підходів до кваліфікованого розкриття проблематики в контент статті вводиться коротка біографічна довідка про Л. Р. Ребета, складена за даними енциклопедій, Вікіпедії та архівних матеріалів Українського Вільного Університету (м.Мюнхен, Німеччина).

Розкривається така персональна особливість Ребета-публіциста, як «витончена полемічна культура» на прикладі статті «Змисл держави», що з'явилася у газеті «Українська трибуна» як відповідь на публікацію метра еміграційної журналістики Зенона Пеленського, а також у перебігу аналізу його публіцистичних оглядів партійно-радянської періодики. Автор акцентує на умінні Л. Ребета показати очевидну тенденційність і зухвалість комуністичної газетно-журнальної пропаганди в інтерпретації історичних явищ і дійсності, необґрунтованість висновків і узагальнень її творців.

Ключові слова: політична публіцистика, засоби аргументації і переконання, українська еміграція, Організація Українських Націоналістів, партійно-радянська періодика, пропаганда, публіцистичний темперамент, советологія.

У когорті провідних публіцистів української еміграції особливе місце посідає постать Лева Романа Ребета. Будучи одним із чільних націоналістичних діячів, він залишив помітний слід в українській політичній публіцистиці першої половини ХХ століття. Л. Ребета спіткала доля Степана Бандери: власне він першим був убитий 12 жовтня 1957 року в Мюнхені кремлівським найманцем Богданом Сташинським. Цей злочинний акт переслідував мету поглибити розбрат у середовищі українського націоналістичного руху. Одним із перших точний діагноз злочинним задумам КДБ поставив Панас Феденко, який підкреслював: «Ім дається завдання якнайбільше розбивати, розпорошувати політичні групи на еміграції, сіяти між ними недовір'я, підозру одних до других, бо це веде їх до повної ліквідації. Убивство Ребе-

та й Бандери – це одна із метод, щоб викликати серед емігрантів замішання, полеміку, заколот і недовір'я, особливо, як не було відомо, хто вбивник, і, навіть, шукалося убивника серед партійців убитих» [10, с. 8].

Слід погодитися, що такі ворожі задуми і дії успішно втілювалися, створюючи розколи і непорозуміння особливо в радикальних політичних середовищах. Одночасно такі акти стримували поступ політичної думки, виразниками й продуцентами якої були провідні націоналістичні діячі. Лев Ребет, приміром, володів особливим даром переконання, намагався бути максимально об'єктивним в оцінці подій та явищ української історії та сучасності, його узагальнення були ненав'язливими і доцільними. Стиль його письма й аргументації природно уживався з темпераментом політичного лідера – борця за українську незалежність. Він з юних літ готував себе саме до такої діяльності, про що свідчить його коротка біографія, складена за енциклопедичними джерелами, публікаціями журналу «Український самостійник», а також Вікіпедії, архівними матеріалами УВУ.

Лев Роман Ребет народився в сім'ї Михайла і Катерини Недокіс 3 березня 1912 р. у Стрию (нині Львівська область). Літературний і політичний псевдо: Кіл, Кліщ, Левко, Лисий, Стар, криптонім – Л.Р. З дитячих літ відзначався глибокою релігійністю та відданістю українській національній ідеї. Був пластуном у старших класах гімназії (15-річному віці) став членом Української Військової організації (УВО), а після заснування Організації Українських Націоналістів (ОУН) у 1929 р. відразу став її членом.

Після закінчення гімназії (1930 р.) вступив до Львівського університету і закінчив студії 1938 р., здобувши титул магістра права. Навчання його було перерване дворічним ув'язненням за нелегальну політичну діяльність. Від лютого 1935 р. до лютого 1939 р. Лев Ребет очолює Краєву Екзекутиву ОУН на західноукраїнських землях, узгоджуючи свої дії з полковником Євгеном Коновальцем. У вересні 1939 р. перебирається до Кракова і входить до складу Центральної Екзекутиви ОУН, керуючи там розвідкою. Після розколу ОУН 1940-1941 рр. підтримує Степану Бандеру.

30 червня 1941 р. у Львові проголошено Акт відновлення Української держави на чолі з Ярославом Стецьком, а вже 5 липня Лева Ребета призначають заступником голови державного правління. Через тиждень всі очільники відновленої держави були заарештовані. У вересні 1941 р. гестапівці ув'язнили і Лева Ребета в краківській тюрмі, а згодом відправили до концтабору Аушвіц, де він перебував до грудня 1944 року.

Після звільнення активно включився в діяльність ОУН – став головним суддею її закордонних частин. Але поступово, внаслідок внутрішньо-організаційних розходжень, які загострилися на еміграції наприкінці 1946 р., відходить від політики. Активізується Л. Ребет лише 1948 р., пропонуючи ОУН нове гасло «Свободу народам, свободу людині!» як альтернативу усталеному націоналістичному мотто «Україна для українців». Але з кожним роком внутрішнє протистояння в ОУН поглиблюється. Конфлікти між Степаном Бандерою, Ярославом Стецьком, з одного боку і Миколою Лебедем, Мирославом Прокопом, Левом Ребетом, з іншого боку, не завершилися, на жаль, порозумінням. На I-ій делегатській конференції ОУН за кордоном у грудні 1955 р. Лева Ребета і Зеновія Матлу обрано співголовами Політичної Ради ОУН. З огляду на той факт, членів чергового відлामу ОУН почали називати «двійкарями».

Революційна діяльність Лева Ребета цілком природно переплітається з науково-публіцистичною працею. 1949 року він захистив докторську дисертацію на тему «Держава і нація», від 1952 р. – доцент, а з 1954 р. – професор Українського Вільного Університету в Мюнхені. Лев Ребет співпрацював у газетах «Українська Трибуна», «Час», «Сучасна Україна». Від 1955 року був головним редактором тижневика, а з 1957 року місячного суспільно-політичного журналу «Український самостійник».

Лев Ребет є автором низки праць із теорії та історії української нації, політики, зокрема «Теорія нації», «Держава і нація», «Формування української нації», «Походження українців, росіян та білорусів у світлі сучасних радянських теорій», «Світла і тіні ОУН». Всі вони свого часу з'являлися друком і мали значний резонанс у середовищі української еміграції. Вбивця Сташинський на судовому процесі зізнався, що знав, на кого була націлена його підступна зброя 12 жовтня 1957 р. – «на теоретичного голову (тобто провідного теоретика українців в екзилі, бо Ребет «працював для своїх газет не стільки хроніки подій дня, скільки, в першу чергу, ідеологічні питання» (цит. за <https://uk.wikipedia.org/wiki>). Саме гостре слово, чітка думка, патріотична постава, переконливий аргумент, публіцистичний темперамент – ці видимі ознаки його писань – бентежили ворога, який вдався до найбруднішого і найжорсткішого способу зведення рахунків з ідеологічним противником.

Лева Ребета поховали на цвинтарі «Вальдфрідгоф» у Мюнхені, а 30 жовтня 2010 року перепоховали на Личаківському кладовищі у Львові. У цьому символічному акті, попри заслужену шану і належну пам'ять нащадків, вбачаємо рішучий крок до актуалізації його науково-публіцистичної творчості. Висновки, узагальнення, історичні аналогії і прогностичні настанови з публіцистики Лева Ребета як ніколи **актуальні** і сьогодні, незважаючи на десятки літ, що минули з часу їх написання. Тому ставимо чітко окреслену **мету** – привернути увагу до окремих його публікацій останнього десятиліття життя, які на наше переконання, заслуговують на деталізований розгляд, включення і врахування узагальнених положень при творенні концептуальних засад розбудови української державності під сучасну пору, а також для досягнення стрункості, чіткості, далекосяжності мети у програмах партій та організацій, які діють сьогодні на політичній карті України.

Слід окремо сказати про стан дослідження означеної проблеми. На жаль, мусимо констатувати неухвалюваність і спорадичність у розгляді публіцистики української діаспори взагалі і творчості Лева Ребета зокрема. Найбільш помітною з цього огляду є розвідка Ігоря Сюдюкова «Предтеча української державності: Лев Ребет: політик, вчений, публіцист у газеті «День» [1]. Відрадно те, що автор привертає увагу до постаті Л. Ребета, у дохідливій формі окреслює його заслуги в розвитку української політичної думки, дає з висоти сучасності оцінку його значних публіцистичних потуг.

Найбільш помітною працею, присвяченою комплексному розглядові постаті Лева Ребета, залишається донині спеціальний випуск місячника політики, культури і суспільного життя «Український самостійник» у 1962 році як данина пам'яті колишньому головному редакторові у 5-річчя його трагічної смерті. Саме у цьому числі журналу серед інших вміщено статтю Василя Маркуся «Лев Ребет – публіцист і науковець», на той час головного редактора видання. Особливість даної публікації в тому, що автор не розглядає детально жодної статті, а робить розгорнуті узагальнення усіх його наукових і публіцистичних творів і кваліфіковано оцінює їх. Складається

ся враження, що В. Маркусь прочитав все, написане Левом Ребетом за його коротке життя, осмислив і класифікував увесь його доробок повоєнних років. Виходячи з того, що набуток Лева Ребета є в основному політичною публіцистикою, В. Маркусь підкреслює: «Його писання – це не абстрактне ідеологізування, а проектування політичної проблематики з кількох основних принципів і позицій визвольного руху відповідно до сучасних завдань, проектування програми до практичної політики, її актуалізація та конкретизація в щоденній дійсності. Недоктринерський підхід характеризує статті Ребета навіть тоді, коли вони мають радше теоретичне, ніж суто практичне спрямування [2, с. 6].

В. Маркусь вперше робить спробу класифікації доробку Лева Ребета. Він виокремлює такі групи:

- статті програмового порядку;
- статті з української внутрішньополітичної проблематики;
- інша суспільно-еміграційна проблематика;
- статті з церковно-політичної проблематики;
- підсов'єтська проблематика;
- мемуарна публіцистика.

Звичайно, такий поділ не претендує на остаточність, але є дуже вдалою спробою зорієнтувати читачів на «публіцистичній ниві» Лева Ребета.

Василь Маркусь лаконічно окреслює кілька засадничих позицій Ребета-публіциста, якими він особисто керувався і в своїй політичній діяльності. Тим самим він підкреслює дуже позитивну рису політика: єдність слова і діла. Автор зводить їх до шести основних пунктів. Він наголошує, що **програма та ідеї націоналізму** в його найширшому розумінні як визвольного руху, а не вузької доктрини є наріжним каменем позицій публіциста. Для Л. Ребета джерелом інспірації були постанови III Надзвичайного великого збору ОУН в Україні 1943 р., платформа УГВР і положення підпільної крайової публіцистики. Хоча в своїх творах Л. Ребет старався їх творчо розробляти, а подекуди оригінально інтегрувати. Зауважив В. Маркусь і характерну особливість писань Л. Ребета – **примат національного інтересу і підметність української політики**. Проте визначником прогресивного характеру його політичної думки, за переконанням В. Маркуся, була **орієнтація на визвольні процеси на Батьківщині**, на революційні й легальні прояви спротиву в їх найширшому розумінні. Ребет **глибоко вірив в українську людину, український народ**, який не підкорювався ворогові і не давав зламати свого духовного хребта. Він також реально **оцінював завдання еміграції**. Заперечуючи тезу про те, що «емігранти є сіллю українського народу» і єдиною надією на визволення, Л. Ребет віддавав належне їх унікальній функції та можливостям на тодішньому етапі життя нації. Публіцист проповідував **внутрішній мир та шукання спільного фронту та координації** чинних політичних осередків. Л. Ребет виразно виступав проти макіавеллізму в політиці, проти культу ненависті і підступних методів політичної боротьби, тобто закликав до **збереження засад здорової суспільної моралі** [2, с. 8-9].

Лев Ребет володів особливим даром публіцистичного темпераменту. Він жваво відгукувався на публікації інших авторитетних авторів, полемізував з ними, заперечував, уточнював окремі тези, погоджувався із слухними за його переконанням думками, завжди знаходив точні аргументи, вдало послуговувався методами наукового аналізу. Для підтвердження цього варто розглянути кілька його публікацій.

У газеті «Українська трибуна» (14 листопада 1946 р., ч.15) з'явилася стаття тодішнього головного редактора Зенона Пеленського «Насамперед – держава!», у якій він полемізував з черговим новоутворенням КУК*, яке об'єднувало аж 8 партій і протиставило себе ОУН Степана Бандери. Він одразу висуває тезу про два антагоністичні табори – опортуністичний і визвольницький і сміливо аналізує їх програмні і світоглядні позиції. КУК «низько і згідливо» розглядав психологію українських народних мас, вважаючи, що їх можна захопити до великих політичних, а значить і визвольних революційних дій лише соціальними стимулами, тобто їм «треба щось дати», «обіцяти», на діло «піднести» і «розгойдати» – інакше вони не включаться в боротьбу. З. Пеленський цей підхід виключно до матеріальних стимулів у житті мас називає «первородним гріхом цього світу» [3]. Він справедливо підкреслює, що самі тільки соціальні мотиви ніколи не піднімуть мас до бою за самостійну Україну. При тому наводить низку історичних аргументів. І від імені іншої сторони окреслює цілком відмінну позицію:

«Ми визнаємо: насамперед – держава! Це означає: насамперед національно-визвольна армія. Насамперед служба безпеки. Насамперед корпус дисциплінованої поліції. Насамперед основи адміністрації. Насамперед забезпечення кордонів. Насамперед прилюдний лад, безпека життя і майна громадян, насамперед упорядкована функціональність підставових служб прилюдного життя. Ще і ще раз і насамперед держава! А шойно потім виповнення її форми означеним соціальним змістом» [3].

Таке емоційне, але точне формулювання позиції націоналістів, які стверджували, що превалювання соціально-матеріальних мотивів над ідеєю побудови держави свідчили б «що наша народна маса взагалі не є державотворча», викликало негайну реакцію з боку Лева Ребета.

Рівно через місяць (15 грудня 1946 р.) в цій же газеті появляється стаття Лева Ребета «Змисл держави» [4]. У короткій врзці редакція зауважує, що автор висвітлює порушену проблематику в іншому аспекті, але «обидва погляди не тільки не заперечують самі себе, але навпаки – доповнюють». Л. Ребет починає статтю з доведеної до загалу З. Пеленським аксіоми, що безсумнівним фактом є те, що ідея повної державної незалежності і суверенітету є основним гаслом усіх українців. Але далі ніби заперечує звинувачення свого візаві в опортунізмі КУКу, підкреслюючи, що всі політичні групи, як би вони програмово не різнилися між собою, у цій кардинальній справі є однозначні. Навіть українські комуністи, що сповідують клич Хвильового «Геть від Москви!». Л. Ребет у подальшій аргументації виходить із задекларованої тези, що необхідність повної самостійності є тепер для всіх наочна і очевидна.

Основні тези Лева Ребета, висловлені у цій статті, є дочасними і актуальними під сучасну пору, тому варто їх стисло окреслити.

1. Держава як інструмент вияву організованих сил нації, консерватор її осягів і гарант забезпечення її майбутнього є необхідною передумовою здорового і нормаль-

* КУК – Контактний Український Комітет, який був створений у березні 1946 року у Франкфурті-на-Майні під головуванням о. д-ра В.Кушніра, голови Комітету українців Канади. До нього входили ОУНр, ОУНм, УНДО, УСРП, УПСР, УСДРП, УСГД. У жовтні 1946 року Контактний Комітет перейменовано в Координаційний Комітет, що мав уточнити платформу для спільної політичної дії. Саме тоді з нього вийшла ОУНр, яка підтримувала на той час позиції Української Головної Визвольної Ради (УГВР), створеної наприкінці війни в Україні.

ного національного існування і розвитку. Можливе й застосування насильства, що є притаманне кожній державі, але лише у випадках загроз для ладу і безпеки, однак лише в межах законів.

2. Кожна власна самостійна українська влада була б благодаттю для розвитку української нації, якщо б охороняючи й підтримуючи активні суспільні сили, вона забезпечувала б самобутні почини і зберігала вартості й надбання народу, виворені в різні часи різними верствами, групами чи класами, для добра, користі й слави всієї національної спільноти. Охорона від чужого визиску та тривка організація власних творчих сил ставлять самостійну державу на першому місці в ієрархії політичних вартостей, як аксіому, як догму, як непорушну правду.

3. Прагнення політичної самостійності може переродитися в культ держави. Висуваючи її на п'єдестал, ми автоматично надаємо необмежених повноважень державній владі і робимо її таким чином втіленням нації та її єдиним репрезентантом. Тому Лев Ребет цілком слушно застерігає: етатизм і застій усього життя – це ще найменше лихо, часто перебільшений культ держави, а, власне, державного режиму, стає ідеологічним оправданням явної чи скритої диктатури.

4. Гідність і достоїнство людської особистості – це один із фундаментальних ключів наших визвольних змагань. Практичне втілення його вимагає досягнення таких постулатів, як рівність і справедливість у формі рівних можливостей розвитку для всіх, заборони визиску чужої праці і т. д. Таким виразним акцентуванням самобутньої цінності людини клич «держави і нації понад усе» набуває доповнюючої інтерпретації, яка оберігає від односторонності, що могла б бути ґрунтом для появи власної тиранії. Власна тиранія, за переконанням Лева Ребета, хоч і є з історичної точки зору менш шкідлива, ніж чужа, все ж була б перешкодою для творчої ініціативи найширшого загалу, тому є небажаною і шкідливою.

Лев Ребет у статті «Змисл держави» демонструє «філігранну», тобто продуману, доцільну і переконливу аргументацією для підтвердження захисту висловлених власних постулатів. Приміром, нагадує, як високоетичні проповіді великого політичного апостола Італії Мацціні про потребу національної єдності й повної державної самостійності, які не були пов'язані з актуальними життєвими соціальними питаннями широких кіл громадянства, звучали для них абстрактно й мертво. Нагадує він і «політичну долю» Миколи Міхновського, який єдиний в часи великого революційного здвигу ясно і принципово акцентував на національному визволенні, вважаючи боротьбу за державну суверенність України головним гаслом дня, але не зумів згармонізувати ті домагання з масовим тоді соціалістичним рухом, що висував на перший план соціальні питання. Таким чином без посилання на публікацію Зенона Пеленського «Насамперед – держава!» він вміло полемізує з ним, обстоюючи власну визвольну формулу: повна державна незалежність і суверенітет + соціальні питання. І пропонує своєму візаві дуже переконливий історичний аргумент «класичний приклад тотальності боротьби цілого народу, всіх його верств і одиниць за загальні, а одночасно найбільш особисті справи».

У часи козаччини, особливо за часів Богдана Хмельницького, всі українські верстви: шляхта, духівництво, міщанство і селянство – спільно боролися за свою віру, народність і традицію, але водночас і за особисту волю, за право до плодів власної праці, за громадські права, за свободу совісті і думки. Боротьба ця була буревійною і успішною, вкрила українські прапори славою і дала реальні наслідки – особисту

свободу українській людині і політичну самостійність народів під захистом власної держави, заклала основи господарського розвитку і підвалини буйного розквіту української культури.

Навіть на прикладі детальнішого розгляду однієї публікації маємо право стверджувати високий рівень полемічної культури, притаманний особистості Лева Ребета. Він природно поєднував у собі теоретика держави і нації і практика революційної боротьби. Якнайточніше висловився про нього Василь Маркус: «Наполегливість у праці, самодисципліна, строга академічність, об'єктивність в оцінках і висновках, здібність до аналізу і точного формулювання думки характеризували цього багатобіцяючого вченого» [2, с. 10].

Як один із лідерів націоналістичного руху Лев Ребет значну частину своїх публікацій присвячував розтлумаченню мети, завдань, тобто тактики і стратегії української визвольної боротьби. Вони були визначені, ними керувалися і воїни УПА, і революційне підпілля, але час невтомно диктував нові підходи і рішення. Незадовго до остаточного розриву з ОУН Степана Бандери публіцист виступає із статтею про універсальний аспект ідейного підґрунтя українського визвольного руху у газеті «Сучасна Україна» [5], у якій в дохідливій формі розглядає суть гасла «Воля народам – воля людині», що ніби відсувала на другий план попередній клич «За Самостійну Соборну Українську Державу». Він справедливо стверджує, що «гасло воля **всім** народам і воля кожній людині – це новий здобуток політичної думки українського підпілля в добу боротьби з обома ворожими тоталізмами II світової війни» [5].

Л. Ребет далі розвиває думку про те, що український національний рух перейшов межу і став ланкою в боротьбі всіх волелюбних народів з поневоленням людини і народів у світовому масштабі. Зауважуємо справді певний міжнаціональний (чи інтернаціональний) вектор в політиці ОУН, який на той час вже чітко простежувався в практиці української визвольної боротьби. Як переконливий публіцистичний аргумент Л. Ребет згадує чужонаціональні підрозділи в рамках УПА, пропагандистські рейди відділів УПА на інші терени, зрештою, конференцію поневолених народів в Україні в листопаді 1943 року. Прихильно ставиться автор і до російського народу, «оцього головного носія світового більшовизму та існуючого тепер на світі неспокою», який також має право на самостійне життя в межах етнографічної території і «наділення російського народу добродійством справжньої волі, якої він не зазнав, зрештою, впродовж всієї своєї історії» [5].

Лозунг «Воля народам – воля людині» маніфестує демократичну і водночас гуманістичну програму українського визвольного руху. Л. Ребет підкреслює, що вона передбачає пошану до прав кожного народу і водночас піднесення культу людської особистості. Автор акцентує на гідності людини, яка є підставою цивілізації. Він ніби заглядає в недалеку перспективу, коли збройна боротьба армії УПА, а разом із тим – всієї ОУН, змушена буде зазнати трансформації, тобто перейти в якусь нову фазу, тому ідейне підґрунтя мусить уточнюватися і узгоджуватися з кон'юнктурою часу. Про це не пише Л. Ребет, але гасло «Воля народам – воля людині», яке він обґрунтовує як найбільш доцільне, невдовзі було закладене в основу надзвичайно вдалого новоутворення – Антибільшовицького Блоку Народів, діяльність якого упродовж кількох десятиріч під егідою ОУН наближала крах комуністичного тоталітаризму.

У вересні 1957 року газета «Український самостійник» трансформується у форму щомісячного журналу під такою ж назвою. Головним редактором продовжує бути Лев Ребет. У першому числі часопису у «Слові до наших читачів» (очевидно, авторства головного редактора) декларується бажання редакції бути вісником життя українців на батьківщині і тут же підкреслюється, що збирати таку інформацію дуже складно, основним джерелом є советська преса, яка доходить за кордон із запізненням і перебоями. Але, незважаючи на це, «Український самостійник» стає, починаючи від першого і до останнього числа, трибуною незалежної советологічної думки. Тут «отримали хрещення» такі відомі советологи, як А. Камінський, Л. Шанковський, М. Борис, З. Семенів (Соколюк), Д. Ребет, Б. Кордюк, В. Маркусь та ін., але методологічні основи советологічного дискурсу «УС» заклав Л. Ребет, який вчив «із найдених подробиць робити синтезу, рисувати загальну картину, коментувати факти» [9, с. 2]. До його загибелі залишалися лічені дні, але він встиг зробити два останні акорди – написати два публіцистичних огляди, які стали зразком для наступників.

У розділі «3 рідних земель» вміщено публікацію Лева Ребета про те, як Україна готується відзначити 40-річчя большевицької революції [6, с. 3–12]. У доволі розлогому вступі автор робить одразу узагальнення суті «барабанного обстрілу пропаганди» з нагоди роковин захоплення влади більшовиками і окреслює їхнє спрямування як «дуже цікаве»: «без російської жовтневої революції не було б суверенної України». Публіцист оглядає журнал «Перець», газети «Радянська Україна», «Робітнича газета» за липень–серпень 1957 року і зупиняє свій погляд на виступах Семена Стефаніка (сина Василя Стефаніка), Юрія Смолича, інших авторів, імен яких не зазначає, а полемізує зі змістом їхніх упереджених памфлетів («Сон рябої кобили», «Кінець династії»). У цих та інших публікаціях у зневажливому, негативному тоні йшлося про імена Петлюри, Грушевського, Винниченка, Гетьмана Скоропадського, на що Л. Ребет відповідає коротким влучним узагальненням: «Згадки про всі ці історичні факти і про історичних персонажів свідчать, що пам'ять про них у народі далі жива і що з їхніми тінями та ідеями, які вони заступали, треба далі боротися» [6, с. 4].

Оглядаючи партійно-радянську пресу, Л. Ребет наводить цікаві паралелі, прирімом, з пропагандою, розгорнутою 1954 р. з нагоди річниці Переяславської угоди, а далі несподівано фокусує увагу на емігрантському політичному житті і з прикрістю констатує, що подіям, які відбувалися в Україні під тодішню пору, еміграція не змогла гідно протиставитися. Він вважає замало маніфестацій ОУН Степана Бандери і прихильників УРДП на пограниччі США і Канади, які на той час вже минули, і шкодує, що навіть у націоналістичному середовищі панує розбрат. Правда, вселяє оптимізм припинення боротьби всіх проти всіх, Л. Ребет впевнений, що «наші конструктивні почини різного роду, з одного боку, підбадьорюють наш народ, а з другого боку, примушують Москву до певної уважливості супроти України» [6, с. 5]. Загалом об'ємний публіцистичний огляд автор розбив на підзаголовки як з метою привернення читацької уваги, так і для акцентування на головних питаннях, які порушувала преса. Л. Ребет зосереджує увагу на добірці «Радянської України» під заголовком «Під зорею жовтня розквітне культура українського народу», для якої, за його переконанням, примусили писати академіка М. Семененка, актора Гната Юру, композитора К. Данькевича, кінорежисера Т. Левчука, письменника М. Рильського. Але особібно аналізує лише виступ М. Рильського, який згадує у ньому заборони цар-

ського уряду навчати українською мовою, публікувати наукові праці, показувати театральні вистави тощо, звертаючи особливу увагу на заборону вшанування Тараса Шевченка у століття (1914 р.) від дня його народження. Тоді в Києві відбулися могутні маніфестації спротиву, які були брутально розігнані і які вразили навіть В. Леніна, який пізніше писав, що акт уряду був чудовим, прекрасним, на рідкість щасливим і вдалим заходом з погляду агітації проти нього. Л. Ребет одразу це вдало коментує, підкреслюючи, що комуністи як смирні учні і дозволяють відзначати Шевченківські дні, і вчитись, писати українською мовою, і книжки друкувати, або тільки вихвалити російщину, величати російське панування як добро.

Огляд «Хрущов у ролі захисника України» [7, с. 3–8] був останнім гучним прижиттєвим акордом публіциста. Він уважно розглядає у ньому українську радянську періодику за серпень 1957 р. і стверджує, що вона далі втримує тон пропаганди під знаком грядущого 40-річчя Жовтня. На цей раз Л. Ребет аналізує статтю компартійного достойника М. Гречухи в «Комуністі України» «Розквіт української культури», а також публікацію самого М. Хрущова в журналі «Коммунист» (Ч.12) «За тісний зв'язок літератури і мистецтва з життям народу». Л. Ребет одразу визначає загальну тенденційність статті – Хрущов, з одного боку бажає показатися російським патріотом, а з другого боку – особливим опікуном України. Він, приміром, розповідає, як йому вдалося захистити від нищівної критики М. Рильського за його вірш «Мати», в якому він не згадав імені Сталіна. Каганович, як сталінський підлабузник, почав зображати заслуженого поета як українського буржуазного націоналіста. І Хрущов заступився за нього, передбачаючи «тяжкі наслідки для української – та не тільки української літератури, до яких могли б призвести ці необгрунтовані обвинувачення на адресу поважного українського патріота М. Рильського». Л. Ребет, підсумовуючи «подвиги» Хрущова, зауважує, що «цей пасус важко серйозно трактувати», бо вплив на диктатора Кагановича, Берії, Маленкова був значно більший. І як контраргументи автор нагадує, як Хрущов за кивком диктатора мусив танцювати гопака, або як 1937 року він разом з Молотовим і Серовим довершив розгром української інтелігенції, серед якої були і віддані Москві місцеві комуністи. Втім, виступ М. Хрущова викликав «позитивну реакцію в масах», тому Л. Ребет звертає увагу на плазунські заяви окремих митців з Києва, Харкова, Львова в «Радянській Україні» (1, 8, 14 вересня 1957 р.), а також на акт вдячності від М. Рильського, який у цій же газеті 6 вересня опублікував вірш «Народ і партія». Окремо зупинився він на статті секретаря партійної організації Спілки письменників України Юрія Збанацького «Чуємо твій голос, партіє» (3 вересня, – 1947, – «РУ»), який там зауважив, що «спроби чорнити лише життя з'явилися були і в творах окремих українських письменників», але їх зуміли поправити і повернути «до корисної творчої роботи». У той час було дуже важко добути інформацію «з-за залізної зависи», яку завбачливо звів СРСР, тому навіть такий, здавалось би, незначний факт, почерпнутий з компартійного офіціозу, дозволив Леву Ребету зробити точне узагальнення: значить і в Україні з'являється критика режиму, але її приховують так підступно і вишукано, що вона навіть не доходить до Москви.

Після трагічної смерті Лева Ребета вперше українською мовою побачила світ студія «Походження українців, росіян і білорусів у світлі сучасних советських теорій» [8, с. 12–27]. В її основі доповідь, виголошена на конференції Асоціації для дослідів національних проблем СРСР. Вона друкувалася 1956 року німецькою мовою в науковому бюлетені Українського техніко-господарського інституту. Лев Ребет ще

раз демонструє характер азартного полеміста. Його широка обізнаність і темперамент вражають і водночас захоплюють. Вчений сміливо й аргументовано полемізує з метрами упередженої советської науки, на позиції яких має великий вплив «інгеренція партії в матеріал, зв'язаний з питаннями етногенези». Він показує очевидну тенденційність їх досліджень, довільність російської імперіалістичної думки, скріпленої більшовицькою діалектикою, в інтерпретації» явищ історії, необґрунтованість і упереджену лаконічність у трактуванні питань походження східноєвропейських народностей. Але розгляд цієї ґрунтовної студії – це тема окремої статті, хоча, підсумовуючи, варто зауважити, що Л. Ребет навіть у такій короткій формі переконав, що українська і білоруська народності з'явилися раніше від російської.

Лев Роман Ребет поєднував у собі кілька іпостасей: політика і громадського діяча, журналіста і публіциста, науковця і педагога. Кожна з цих ролей осібно була для нього визначальною: він однаково відповідально і віддано ставився до всякої роботи, за яку брався сам, або яку йому доручали. Л. Ребет виявляв подиву гідне розуміння завдань, що виникали перед українським революційно-визвольним рухом, і, обіймаючи високі посади в ОУН та УГВР, шукав шляхи активізації боротьби і перебудови його, враховуючи виклики часу.

Розгляд останніх прижиттєвих публікацій Лева Ребета дозволяє стверджувати, що він постійно еволюціонував, змінював, уточнював усталені позиції, тому маємо підстави говорити про впливи на темперамент і глибину публіцистичного думання його пізнання і засвоєння теорії і практики світової, зокрема американської, демократії, яка проникала на терени зруйнованої, уоплідженої війною Європи. Переймаючи, засвоюючи усі принади демократизму, Л. Ребет світоглядно твердо перебував на позиціях українського націоналіста-державника, який бачив свою місію в поборюванні російського шовінізму, здобутті національної незалежності, усуненні загрози комуністичного тоталіризму не тільки на рідних теренах, але й у всьому світі.

Лев Ребет до останнього свого подиху ніс важку ношу політика-публіциста, який добре усвідомлював, що друковане чи виголошене слово є основним засобом організації народу до боротьби проти поневолення, популяризації ідей визвольного руху, розтлумачення і поширення концепції та програми цього руху серед своїх і в середовищі світової громадськості. Цю відповідальну місію він виконав пристрасно, талановито і чесно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сюдюков І. Предтеча української державності / Лев Ребет: політик, вчений, публіцист // «День». – Доступно з: <http://www.day.kiev.ua/1313901>
2. Маркусь В. Лев Ребет – публіцист і науковець / В. Маркусь // Український самостійник: спеціальний вип. – 1962. – С. 6.
3. Пеленський З. Насамперед – держава! / Зенон Пеленський // Українська трибуна. – 1946. – 14 листопада.
4. Ребет Л., Змисл держави / Про форму і зміст української державницької думки / Л. Ребет // Українська трибуна. – 1946. – 15 грудня.
5. Ребет Лев, Д-р, Універсальний аспект ідейного підложжя українського визвольного руху // Сучасна Україна. – 1951. – 18 березня.

6. Ребет Лев, Україна під знаком святкувань 40-річчя большевицької революції // Український самостійник. – Вересень 1957. – Ч. 1. – С. 3-12.
7. Ребет Лев, Хрущов у ролі захисника України // Український самостійник. – Вересень 1957. – Ч.2. – С. 3-8.
8. Ребет Лев, Походження українців, росіян і білорусів у світлі сучасних советських теорій // Український самостійник. – 1962. – С. 12-27.
9. Слово до наших читачів // Український самостійник. – Вересень 1957. – Ч.1. – С. 2.
10. Феденко Панас. Після процесу Богдана Сташинського: Мюнхен – Нью-Йорк. – 1963. – С. 8.

POLITICAL PUBLICISM OF LEV ROMAN REBET: THE LAST ACORTS

Julia Prisyazhna-Gapchenko

Ivan Franko National University of Lviv

Gen.Chuprynky street, 49, 79044, Lviv, Ukraine

e-mail: journft@franko.lviv.ua

The article deals with the latest in-life publications of the well-known Ukrainian politics of emigration, talented journalist and editor, scientist Lev Roman Rebet (03.03.1912-12.10.1957), «Meaning of the State», «Ukraine under the sign of celebrations of the 40th anniversary of the Bolshevik revolution», «Khrushchev the role of the defender of Ukraine», as well as the studio «Origins of Ukrainians, Russians and Belarusians in the light of modern Soviet theories».

The author comprehensively analyzes the content of articles, paying particular attention to the means of argumentation. For a better understanding of author's positions and approaches to a qualified disclosure of issues in the content of the article, a brief biographical note on L. R. Rebet is made, based on data from encyclopedias, Wikipedia and archival materials of the Ukrainian Free University (Munich, Germany).

Such a personal feature of the Rebet-publicist as «sophisticated polemical culture» is illustrated by the example of the article «The Meaning of the State», which appeared in the newspaper «Ukrainian Tribune» in response to the publication of the meter of emigration journalism Zenon Pelensky, as well as during the analysis of his journalistic reviews of the party Soviet periodicals. The author focuses on L. Rebet's ability to show the obvious bias and audacity of communist newspaper-magazine propaganda in interpreting historical phenomena and reality, the unjustified conclusions and generalizations of its creators.

Key words: political journalism, means of argumentation and persuasion, Ukrainian emigration, Organization of Ukrainian Nationalists, Party and Soviet periodicals, propaganda, journalistic temperament, Sovietology.